

مفهوم و انواع پول

Concept and Types of Money

پول از مهم‌ترین ابداعات تاریخ بشری است که نقش تعیین‌کننده‌ای در تسهیل و کاهش هزینه مبادلات اقتصادی داشته است و به‌عنوان یک قرارداد اجتماعی شکل‌دهنده و تسهیل‌کننده فعالیت‌های اقتصادی انسان‌هاست. بنابراین، شکل‌گیری فعالیت‌های اقتصادی بستگی تام به نهادینه شدن نظام‌های پولی دارد. پول شاید معمول‌ترین چیزی باشد که در زندگی روزمره با آن سروکار داریم. حتی در جوامع ابتدایی که در آن‌ها مصرف، تولید، توزیع و مبادله در پایین‌ترین سطح خود قرار داشت، نوعی پول مشاهده شده است. به نظر برخی اقتصاددانان شاید کمی مشکل باشد که تعریف جامعی از پول ارائه شود. بنابراین، به‌جا است که این سؤال مطرح شود که پول چیست؟ مظهر پول چیزی است که پول در آن می‌تواند به وظایف خود عمل کند. به همین دلیل است که هیکس (Hicks, ۱۹۶۷) معتقد است که پول چیزی است که وظایف پول را انجام می‌دهد. فیشر (Fisher, ۱۹۷۱) نیز معتقد است که هر کالایی که پول نامیده می‌شود، باید به‌طور عام در مبادله قابل‌پذیرش باشد و هر کالایی که به‌طور عام در مبادله پذیرفتنی است، باید پول نامیده شود. در بیان کینز (Keynes, ۱۹۳۰)، پول یک واحد محاسبه است که از یک گُنش سیاسی نشئت گرفته و به‌وسیله قانون یا قرارداد اجتماعی ایجاد شده است. کینز معتقد است آنچه که هدف مردم است، ممکن است تصفیه تعهدات بدهی‌شان باشد. در این دیدگاه، پول به‌طور تاریخی به‌عنوان واحد محاسبه شکل گرفته و مقدم بر مبادلات بازار است. بنابراین، هرچند پول در ابتدا وسیله مبادله و رسیدن افراد به کالاها و خدمات به‌شمار می‌آمد؛ اما در نظام متعارف فراتر از کالا ارزش یافته و خود هدف شده است. این امر باعث شده که قابلیت ذخیره‌سازی پول با هزینه و خطر کم، قابلیت نقل و انتقال در سطحی وسیع و زاینده بودن آن در قالب بهره و بهره‌های

مرکب، صورت‌گیری و سیاست‌گذاران اقتصادی را با سردرگمی مواجه کرده است.

در ادبیات نظری، پول دارای ارزش مبادله‌ای (Exchange Value) و ارزش مصرفی یا کالایی (Use Value) است (Cesarano, ۱۹۹۸). ارزش کالایی پول با ارزش مبادله‌ای آن تفاوت فاحشی دارد. ارزش مصرفی پول در حقیقت ارزش طبیعی آن است و مطلوبیت نهایی ذخیره پول (Stock Marginal Utility of Money)، افزایش مطلوبیت ناشی از نگهداری یک واحد بیشتر مانده‌های واقعی پول (Real Money Balances) است؛ اما ارزش مبادله‌ای پول ارزش غیرطبیعی پول است و مطلوبیت نهایی جریان پول (Flow Marginal Utility of Money)، مطلوبیت ناشی از خرج کردن یک واحد پول بیشتر است. بنابراین، مطلوبیت نهایی جریان پول هرگز صفر نخواهد شد (Friedman, ۱۹۶۹). بر این اساس، پول بر خلاف کالاهای عینی منجر به مطلوبیت غیرمستقیمی در قالب قدرت خرید می‌شود؛ در نتیجه، هیچ‌کس یک واحد پول را رد نمی‌کند؛ مگر اینکه قدرت خرید پول صفر شود یا اینکه وفور مطلق منابع (Perfect Bliss) وجود داشته باشد. قاعده فریدمن از طریق به صفر رساندن نرخ بهره اسمی (Nominal Interest Rate) با هدف صفر نمودن مطلوبیت نهایی ذخیره پول، شکافی بین مطلوبیت نهایی ذخیره پول و مطلوبیت نهایی جریان پول ایجاد کرده است؛ زیرا مطلوبیت نهایی جریان پول اکیداً مثبت است (Cesarano, ۱۹۹۸).

طبقه‌بندی پول بر اساس رابطه بین ارزش مبادله‌ای پول و ارزش مصرفی پول به دو دسته پول تمام‌عیار (Pure Currency) و پول اعتباری (Credit Money) تقسیم می‌شود. اگر پول تمام‌عیار یا اعتباری باشد، نظام‌های پولی تمام‌عیار محض یا نظام‌های پولی اعتباری محض ایجاد می‌شوند.

پول تمام‌عیار پولی است که ارزش مصرفی پول با ارزش مبادله‌ای آن برابر باشد. در نظام‌های پولی جدید، پول تمام‌عیار تنها در نظام‌های پولی پایه فلز (Metallic Standard) وجود داشته است که سکه طلا یا نقره یا سکه طلا و نقره با

باشد و از طرف دیگر به عنوان یک واحد اندازه گیری دچار تغییر ارزش می شود.

کتابشناسی

- Cesarano, F., (۱۹۹۸). "Providing for the Optimum Quantity of Money", *Journal of Economic Studies*, ۲۵ (۶): ۴۴۹-۴۴۱.
- Fisher, I., (۱۹۷۱). *The Purchasing Power of Money: Its Determination and Relation to Credit, interest and crises*, New York: MacMillan.
- Friedman, M., (۱۹۶۹). *The Optimum Quantity of Money and Other Essays*, Chicago: Aldine: ۸۱-۹۳.
- Hicks, J. R., (۱۹۶۷). *Critical Essays in Monetary Theory*, Oxford: Clarendon press.
- Keynes, J. M., (۱۹۳۰). *Treatise on Money*, London: MacMillan.
- Mishkin, F. S., (۲۰۰۷). *The Economics of Money, Banking, and Financial Markets Boston: Addison Wesley*, ISBN ۰-۳۲۱-۴۲۱۷۷-۹

حجت ایزدخواستی

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

هم به عنوان پول رایج کشورها محسوب می شده است و آن‌ها را سیستم پایه طلا (Gold Standard)، سیستم پایه نقره (Standard Silver) یا سیستم دو پایه یا سیستم پایه طلا و نقره (Bimetallic Standard) می نامیدند. پول تمام عیار زمانی به نتیجه مطلوب می رسد که بتوان آن را بدون هزینه از مصارف پولی به مصارف غیر پولی منتقل کرد و فلزی که باید سکه شود به وفور وجود داشته باشد.

پول اعتباری شامل کلیه پول‌هایی است که ارزش مبادله‌ای آن‌ها از ارزش مصرفی آن‌ها بیشتر باشد. بر این اساس، پول اعتباری محض (Pure Credit) پولی است که صرفاً ارزش مبادله‌ای داشته باشد و ارزش مصرفی آن صفر باشد. پول‌های کاغذی به عنوان پول‌های اعتباری بر اساس مقام ناشر به دو دسته پول‌های اعتباری که به وسیله دولت یا بانک مرکزی چاپ می شوند (Fiat Money) و پول‌های اعتباری یا تحریری که به وسیله بانک‌های تجاری چاپ می شوند (Deposit Money) تقسیم می شوند. اسکناس‌هایی که به وسیله بانک مرکزی هر کشوری چاپ می شوند، بدهی بانک مرکزی حساب می شوند. پول‌های اعتباری که به وسیله بانک‌های تجاری خلق می شوند، بدهی بانک‌های تجاری و دارایی صاحبان این نوع حساب‌ها محسوب می شوند.

مشکلات مربوط به پول زمانی مطرح می شود که ماهیت پول از حالت ثابت بودن به حالت متغیر بودن تغییر کند؛ یعنی ارزش پول به عنوان معیار اندازه گیری به جای اینکه ثابت باشد، در طول زمان تغییر کند. زمانی که یک واحد پولی معادل مقدار مشخصی کالا ماهیت پول ثابت داشته باشد، قدرت خرید آن حفظ می شود. در صورتی که، ماهیت پول تغییر کند قدرت خرید آن نیز تغییر خواهد کرد و در این حالت نمی تواند معیار سنجش ارزش کالاها باشد. بنابراین، چالش اصلی در ماهیت متغیر پول نهفته است؛ به طوری که پول همزمان می تواند یک سری وظایفی داشته